
การพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน The Development of Buddhist Self-Reliant Community Plan in Lamphun Province

พัลลภ หารุคำจา¹

เทพประวิณ จันทร์แรง¹,

พระมหาสันติราษฎร์ ฌานสนติ², พระมหาศรัณย์วัตร กิตติวิชโร²

Panlob Harukhumja¹, Thepprawin Chanraeng¹,

Phramaha Santirat Jhānasanti², Phramaha Saranwat Kittivachiro²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus²

Corresponding Author E-mail: panlob.har@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและการถอดบทเรียนการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดลำพูน 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชน 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำเสนอด้วยกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและการถอดบทเรียนการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดลำพูนเป็นเครื่องมือในกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคมการบูรณาการ จากการถอดบทเรียนของบ้านแพะต้นยางงาม เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและบ้านป่าเหวเป็นชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาต่าง ๆ จะต้องผ่านเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้าน โดยมีหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชนประกอบด้วย ทัศนคติ 4 ประโยชน์ 4 ศีล 5 อิทธิบาท 4 และภavana

4 รูปแบบการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพุทธวิถีในจังหวัดลำพูน แผนชุมชนพึ่งตนเองทางกาย คือ โครงการรูปแบบการจัดการชุมชนสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการแผนชุมชนพึ่งตนเองทางศีลคือ โครงการตลาดนัดศีล 5 และหมู่บ้านรักษาศีล 5 แผนชุมชนพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ คือ โครงการปฏิบัติธรรมกรรมฐานเพื่อชุมชนแผนชุมชนพึ่งตนเองทางปัญญา คือ โครงการธรรมะบรรยายทุกวันเสาร์ที่ 2 ของเดือน

คำสำคัญ: การพัฒนา; แผนชุมชนพึ่งตนเอง

Abstract

The Research objectives of the study were : 1. to study the concepts and the removal of self-reliance lessons in the community in Lamphun Province 2. to study the principles that support the development of community plans 3. to propose a model for the developing self-reliant community plans along the Buddhist principles in Lamphun Province was a qualitative research studied together with data collection with in-depth interviews Group discussion Participatory observation and presented in a descriptive analysis and synthesis process.

The results of the study showed that the concepts and the removal of self-reliance lessons in the community in Lamphun Province Community plan as a tool in determining the direction of community development with the goal of human development, people group or integration society Removing the lesson of Ban Goat Ton Yang Ngam Is a village in which villagers live together in a way that is dependent on each other. And Ban Pa He Being a strong community, various developments must go through the community meeting stage. Principles that support the development of community plans include Thitthamamikattha 4, Silā 5, Iddhipada 4 and Pawanā 4 Develop a self-reliant community plan based on the Buddhist way in Lamphun province. The physical self-community plan was a Buddhist integrated community management model. The community plan for self-discipline was the 5 Silā market program and the village preserving 5 Silā. The community plan was self-reliant. The

mind was a meditation practice for the community. Intellectual self-reliance community plan was a Dharma lecture program every 2nd Saturday of the month.

Keywords: The Development; Self-Reliant Community Plan

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบัน ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเนื่องมาจากปัจจัยภายในประเทศ เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากร ลักษณะของอาชีพที่มีการเปลี่ยนแปลง การย้ายถิ่นฐาน แนวโน้มของสังคมโลกเปิดให้มีการค้าขายและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ อย่างใกล้ชิด และไร้พรมแดน อาจจะเรียกได้ว่าเป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ การติดต่อสื่อสาร การเดินทาง การขนส่งสินค้าตลอดจนความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สมาน รังสิโยภักษ์, 2546: 5)

ปัจจุบันประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน คนเป็นศูนย์กลาง สร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ รวมถึงเครือข่ายภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน มีการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯสู่การปฏิบัติตั้งแต่นโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนของหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น ชุมชน ตลอดจนแผนของภาคีการพัฒนาต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558: คำนำ) การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล และแนวทางพัฒนาภาค ควบคู่กับการประมวลปัญหาและความต้องการของประชาชนทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่นและอำเภอ เพื่อวิเคราะห์กำหนดเป็นประเด็นการพัฒนาในแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด และสามารถดำเนินการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยชุมชนจะมีแผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

แนวคิดที่สำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน จะมุ่งหวังให้ชาวบ้านในหมู่บ้านและชุมชน จัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนของตนเอง มีแนวคิดหลักการและความเชื่อในหลายๆ ด้าน เช่น 1) แนวคิดจากปรัชญาพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นสากลที่บอกว่าชาวบ้านมีศักยภาพ สามารถพัฒนาตนเองได้ถ้าให้โอกาส และการพัฒนาต้องเริ่มต้นที่ชาวบ้าน 2) แนวคิดจากหลักการพัฒนาชุมชน คือ การมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง การช่วยเหลือซึ่งกันและ

กัน และการรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง 3) แนวคิดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือการให้ชุมชนได้มีกระบวนการในการจัดการชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการชุมชน 4) แนวคิดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือ การสร้างพลังชุมชน ใช้พลังชุมชน ในการพัฒนาชุมชน และ 5) แนวคิดที่ว่าไม่มีใครรู้ปัญหาชุมชนเท่าคนในชุมชน

กล่าวได้ว่า หลักการพึ่งตนเอง เป็นหลักการที่มีการกล่าวถึงและนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมอย่างแพร่หลายมากในสังคมปัจจุบัน การพึ่งตนเองเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างหนึ่ง ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากความเข้าใจในธรรมชาติของคน ในฐานะที่เป็นมนุษย์ อย่างน้อยที่สุดก็ย่อมมีพลังสติปัญญา พลังความสามารถที่อยู่บนพื้นฐานทางธรรมชาติ และสาเหตุที่ช่วยตนเองไม่ได้ก็เพราะถูกปิดกั้นโอกาสในการที่จะพัฒนาตนเองจากปัจจัยสิ่งแวดล้อม ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สามารถกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจของตนเองได้ ยืนอยู่บนความสามารถของตนเองได้ สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ได้ และมีความสามารถที่จะพึ่งตนเอง การพัฒนาหรือการสร้างที่พึ่งตนเองต้องเริ่มต้นจากตนเองเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งรูปแบบนี้ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนในนาถสูตร (พระไตรปิฎก ภาษาไทย ข้อ 24 18 : 34-38) พระพุทธเจ้าได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาประชุมพร้อมกันแล้วทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้ที่พึ่งอยู่เถิด อย่าเป็นผู้ไม่มีที่พึ่งอยู่เลย บุคคล ผู้ไม่มีที่พึ่งย่อมอยู่เป็นทุกข์”

การสร้างแผนพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การพัฒนาชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้แก่สังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสามารถดำเนินชีวิตที่ชอบธรรม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของสังคม สามารถแก้ไขปัญหา ตลอดจนการแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้อง ภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ โดยมีจุดเน้นของคุณภาพชีวิตเป็น 3 ประเด็นได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสังคม (ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, 2537: 7-9) ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาตามหลักภาวนา 4 (พระไตรปิฎก ภาษาไทย ข้อ 22 79: 121) หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา 1) ภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) สีสภาวนา การเจริญศีล, พัฒนากายประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้

เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น 4) ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา)

พื้นที่ชุมชนในจังหวัดลำพูนมีหมู่บ้านและชุมชนแห่งการพัฒนาหลายพื้นที่ด้วยกัน การบริหารจัดการชุมชนจะมุ่งสู่ความเป็นหมู่บ้านวิถีพุทธ นำหลักการเชิงพุทธมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน อาทิเช่น บ้านแพะต้นยางงาม หมู่ที่ 11 ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน บ้านป่าเหว หมู่ที่ 5 ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ที่จะทำการวิจัย ซึ่งเป็นตัวอย่างชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง ได้มีการขับเคลื่อนชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างระบบ มีกระบวนการจัดทำแผนชุมชน และได้รับการนำไปใช้ประโยชน์จากส่วนท้องถิ่น มีกระบวนการในการจัดเวทีสร้างความเข้าใจเรื่องแผนชุมชน การรวบรวมข้อมูลระดับชุมชน การวิเคราะห์ การจัดทำแผนระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และการสรุปบทเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าประเด็นด้านแผนพัฒนาชุมชน ยังขาดความเชื่อมโยงในการนำหลักการเชิงพุทธมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง จึงมีความสนใจที่จะถ่ายทอดและนำเสนอแผนพัฒนาชุมชนว่าจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างไร และค้นหารูปแบบหรือแนวทางพัฒนาโครงการกิจกรรมที่จะให้ชุมชนนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ได้จริง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบในกระบวนการพัฒนาและส่งเสริมวิถีชีวิตให้มีแนวทางการสร้างแผนพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง จากขั้นพื้นฐานไปถึงขั้นสูงสุด ในมิติและองค์ความรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและการถอดบทเรียนการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดลำพูน
- 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชน
- 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนหลักการ และพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเอง การถอดบทเรียนชุมชน การสร้างความเข้มแข็งทางสังคม และวัฒนธรรม และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ขอบเขตด้านข้อมูล

ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Data) โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธวิถีในการพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการสร้างแผนพัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูน

ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาอรรถกถา และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องและศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับแผนชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน สำรองเอกสารผลการดำเนินงานของการพัฒนาชุมชนและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนด้วยวิธีต่างๆ เช่นศึกษาโดยการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ กับผู้สูงอายุ และประชาชนในชุมชนหรือการมีส่วนร่วม การสังเกตกิจกรรมของชุมชน การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย แล้วนำมาสังเคราะห์รวบรวมเป็นข้อมูล

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ทำการศึกษาคือ ชุมชนในจังหวัดลำพูน 2 หมู่บ้าน คือ 1) บ้านแพะตันยางงาม หมู่ที่ 11 ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน และ 2) บ้านป่าเหว หมู่ที่ 5 ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และโดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์การจัดสนทนากลุ่มย่อยและประมวลผลข้อมูลแต่ละด้านเขียนเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ชาวบ้านที่อาศัยใน ๒ หมู่บ้าน คือ บ้านแพะตันยางงาม และบ้านป่าเหว จังหวัดลำพูน จำนวน 20 คน ซึ่งมีชุมชนหมู่บ้านตัวอย่างที่มีการขับเคลื่อนเรื่องแผนชุมชนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนชุมชน และเป็นตัวอย่างชุมชนที่การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล แยกออกเป็น 2 กลุ่ม

คือ 1) กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) พระสงฆ์ ครู ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ชุมชนละ 10 คน พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บ้านแพะตันยางงาม หมู่ที่ 11 ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน และ 2) บ้านป่าเหว หมู่ที่ 5 ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยทั้งหมด 2 รูปแบบ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพได้ดังนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ (In – Depth Interview) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus group)

3. การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นได้นำไปปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษาคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แก่ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปใช้ในพื้นที่วิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 รวบรวมจากเอกสาร ปฐมภูมิ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน รวมทั้งจากเอกสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

ชั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสนทนากลุ่มย่อยที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน ประเพณีความเชื่อ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน วิถีชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน การยอมรับ กฎ ระเบียบ วิถีปฏิบัติของคนในหมู่บ้าน การรับรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การพัฒนาจิตใจ สังคม ส่วนรวม โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวิถีการเรียนรู้ของชุมชน โดยผู้วิจัยได้เข้าพักอาศัยภายในชุมชนในช่วงการเก็บข้อมูลสังเกตและเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น ในเรื่องของการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การร่วมในพิธีกรรมตามประเพณีของชุมชน

3) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มย่อยเป็นเวที

ชุมชน ภายใต้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่นำมาเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นไปด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่สมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลรูปธรรม หรือ ปรากฏการณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและปรากฏการณ์ของการพัฒนาชุมชนโดยใช้หมู่บ้านเป็นฐาน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5. ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

1) แนวคิดและการถอดบทเรียนชุมชน ผู้วิจัยได้คัดเลือกหมู่บ้านที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยคัดเลือกจากการเป็นหมู่บ้านพัฒนาชุมชนดีเด่น เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดลำพูนเป็นหมู่บ้านที่มีผู้นำ แกนนำและประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีการถอดบทเรียนชุมชนโดยชุมชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ เข้าไปสืบค้น สอบถามผู้นำกลุ่มองค์กรภายในชุมชน ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ ปรับปรุง และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม โดยใช้กระบวนการหรือเทคนิคการถอดบทเรียนชุมชนในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

2) หลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเอง ผู้วิจัยจะศึกษาจากเอกสาร คัมภีร์พระไตรปิฎก โดยนำมาแบ่งเป็นหมวดหมู่ เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนการพึ่งตนเองของชุมชน

3) การพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ และสอบถามชุมชนได้มีแนวทางการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธเป็นอย่างไร พอได้ประเด็นนี้แล้ว จะนำผลมาจัดทำเวทีสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยมีผู้รู้ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และนักพัฒนาชุมชนเข้าร่วมเวที แล้วนำองค์ความรู้ที่ได้จากเวทีมาสังเคราะห์เป็นเป็นแนวทางการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนในพื้นที่วิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและการถอดบทเรียนการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดลำพูน การพัฒนาชุมชนมุ่งเป้าหมายให้ประชาชนให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตต่อไป และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด การประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ผู้มีอาชีพ

และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) มีวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคงมั่งคั่งยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศ ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้นำกลับมาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่อง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำพูน ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองเกษตรสีเขียว ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองจุดหมายปลายทางแห่งการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์การวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่เมืองคุณภาพชีวิต ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่เมืองนิเวศน์แผนยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดลำพูน ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถประชาชนบนรากฐานทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมินิเวศน์วัฒนธรรมและอารยสถาปัตย์ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจชุมชนสร้างสรรค์ การพัฒนาแผนชุมชนจะต้องอาศัยทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย เป็นทฤษฎีพัฒนาสังคมที่ประกอบไปด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ ศักยภาพการพัฒนา และการแพร่กระจายนวัตกรรม ทฤษฎีการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท การพึ่งพาตนเอง คือ ความมีอิสระที่จะกำหนดเป้าหมายของตนพร้อมกับตระหนักว่าเป้าหมายจะบรรลุได้ด้วยความพยายามและพลังกำลังของตนเอง รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ ด้วย ทฤษฎีบูรณาการการประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึก ฯลฯ เข้าเป็นหน่วยเดียวกัน บูรณาการ คือ ทำให้เกิดองค์รวมองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ มีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ การมีคุณภาพทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต การมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรมพลังบวร (บ้าน วัด ราชการ) จึงเป็นพลังสำคัญในสังคมที่จะสามารถนำมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืน แนวคิดการพึ่งตนเองที่พึ่งทางกายได้แก่ปัจจัย 4 ที่พึ่งทางใจเป็นที่พึ่งทางใจการพัฒนาตน เป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีคุณภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมแนวคิด ทฤษฎีและปรัชญาการพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นจริงอยู่ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้กล่าว คือ เป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นใน

ชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆ ในชุมชน โดยยึดแนวทางประชาชนมีส่วนร่วม การถอดบทเรียนการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดลำพูน บ้านแพะต้นยางงาม หมู่ที่ 11 เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อยู่กันแบบญาติพี่น้อง มีการร่วมกันปลูกพืชผักสวนครัวในครัวเรือนและที่สาธารณะต่างๆ เพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ ลดรายจ่ายในครัวเรือน การทำงานจะทำงานในรูปแบบของกลุ่ม ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชนบ้านป่าเหว หมู่ที่ 5 เป็นชุมชนเข้มแข็ง จัดการตนเอง มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในแต่ละด้าน ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน จากการผ่านเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้าน เวทีประชุมประชาคมตำบล ซึ่งผ่านกระบวนการพูดคุยรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในที่ประชุมแล้ว นำมาปรับประยุกต์ใช้ในแผนชุมชน

2. หลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเอง

หลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชน ภูมิธรรมมีกัตตะประโยชน์ 4 อุดหนุนสัมปทา หมายถึง มีความขยันหมั่นเพียร อารักขสัมปทา หมายถึง รู้จักเก็บรักษาทรัพย์ที่หามาได้ พละ 4 หลักธรรมที่ทำให้เกิดพลัง ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา วิริยพละ กำลัง คือความเพียร ธนวิชชพละ กำลัง คือการกระทำอันไม่มีโทษ สังคหพละ กำลัง คือการสงเคราะห์ อิทธิบาท 4 คือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย 1. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป 2. วิริยะ ความเพียร คือขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อ 3. จิตตะ ความคิด คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4. วิมังสา ความไตร่ตรองหรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง การพัฒนาเป็นไปตามหลักภาวะนา 4 หมายถึง ภาวะภาวนา พัฒนากาย สีสภาวนา พัฒนาการประพฤติกาย จิตตภาวนา พัฒนาจิต ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญา ซึ่งชุมชนทั้ง 2 ชุมชนได้นำมาปรับประยุกต์ใช้การพัฒนาแผนชุมชน พัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืน มั่นคง คนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ร่วมแรงร่วมใจสร้างพลังในการรวมกลุ่มกันทำงาน มีความตั้งใจในการทำงานทุกอย่างให้ประสบผลสำเร็จ โดยยึดหลักภาวะนา 4

3. การพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

การพัฒนาแผนชุมชน หมายถึง แผนปฏิบัติการที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเอง และทุกคนในชุมชนร่วมรับประโยชน์ที่เกิด

ขึ้น กระบวนการในการจัดทำแผนชุมชน มีการเตรียมการ มีการเตรียมความพร้อมชุมชน จัดประชาคมหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชน การจัดทำแผนชุมชน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูล การสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน แผนพัฒนาชุมชน หมู่ที่ 5 บ้านป่าเหว ต.อุโมงค์ อ.เมือง จ.ลำพูน และหมู่ที่ 11 บ้านแพะตันยางงาม ต.บ้านธิ อ.บ้านธิ จ.ลำพูน ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ ศักยภาพหมู่บ้าน ประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชนพึ่งตนเองทางกาย คือ โครงการรูปแบบการจัดการชุมชน สุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการ การบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของครอบครัวและสังคม พระเยี่ยมไข้เยียวอาศัยแนวพุทธ ออกกำลังกายวิถีพุทธมหกรรมกีฬามหามงคล ชุมชนคุณธรรมพลังบวร ศรัทธาประชาชนวัดบ้านและโรงเรียนแผนชุมชนพึ่งตนเองทางศีล คือ โครงการตลาดนัดศีล 5 และหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่งเสริมครอบครัวศีล 5 (สะอาด สว่าง สงบ) สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในมิติวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ลดเหล้าเข้าพรรษา คุ่มชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง แผนชุมชนพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ คือ โครงการปฏิบัติธรรมกรรมฐานเพื่อชุมชน ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจชาวพุทธในชุมชน สุขภาพจิตดีชีวีมีสุข สวดมนต์สัจจร เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ยกวัดให้บ้าน แผนชุมชนพึ่งตนเองทางปัญญา คือโครงการธรรมะบรรยายทุกวันเสาร์ที่ 2 ของเดือน พึ่งเทศน์ยามเช้าทุกวันอาทิตย์ผ่านเสียงตามสายน้อมนำพระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจนสู่ครอบครัวและชุมชน ต้นกล้าคุณธรรมและส่งเสริมค่านิยมไทย 12 ประการเข้าวัดฟังธรรม ในวันวิสาขบูชาวันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

การสร้างแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ เป็นการดำเนินไปอย่างบูรณาการอาศัยซึ่งกันและกันในมิติแห่งการพัฒนา สรุปลอกมาเป็นองค์ความรู้และได้แนวทางการพัฒนาแผนชุมชนเชิงพุทธ ดังนี้

แนวทางการสร้างแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงพุทธ

วิสัยทัศน์	ตำบลอุโมงค์ “เมืองของคนสุขภาพดี ทุกภาคีมีส่วนร่วม ศูนย์รวมแห่งภูมิปัญญา” ตำบลบ้านธิ “ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี บนวิถีความพอเพียง คู่เคียงวัฒนธรรมท้องถิ่น”		
พันธกิจ	โครงการ/กิจกรรมแผนชุมชนที่ตอบสนองตามประเด็นยุทธศาสตร์ตามหลักวิถีพุทธ		
ศักยภาพหมู่บ้าน	การพัฒนาทางกาย	การพัฒนาทางจิตใจ	การพัฒนาทางศิลปะ
<p>ประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การพัฒนาหมู่บ้าน 2.การจัดการสิ่งแวดล้อม 3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งการเรียนรู้คู่คุณธรรม 4. การพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5. การปกครอง และรักษาความสงบเรียบร้อย 6. การอนุรักษ์ ถ่ายทอด และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการรูปแบบการจัดการชุมชนสุขภาพเชิงพุทธบูรณาการ 2. โครงการบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการส่งเสริมสุขภาพองค์กรของครอบครัวและสังคม 3. โครงการพระเยี่ยมไข้เยียวยาด้วยแนวพุทธ 4. โครงการออกกำลังกายวิถีพุทธ มหกรรมกีฬามหามงคล 5. โครงการชุมชนคุณธรรมพลังบวรศรัทธาประชาชนวัด บ้านและโรงเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1.โครงการปฏิบัติธรรมกรรมฐานเพื่อชุมชน 2.โครงการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์- จิตใจชาวพุทธในชุมชน 3.โครงการสุขภาพจิตดีชีวีมีสุข 4.โครงการสวดมนต์สังฆจร/เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า 5.โครงการยกวัดให้บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการตลาดนัดศิลป์ 5 และหมู่บ้านรักษาศิล 5 2. โครงการส่งเสริมครอบครัวศิลป์ 5 (สะอาด สวยงาม สงบ) 3. โครงการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ในมิติวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา 4. โครงการลดเหล้าเข้าพรรษา 5. โครงการคุ้มชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง
	ทางสายกลาง	ความรู้/คุณธรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1.โครงการธรรมะบรรยายทุกวันเสาร์ที่ 2 ของเดือน 2. โครงการพึ่งเทศน์ยามเช้าทุกวันอาทิตย์ผ่านเสียงตามสาย 3.โครงการน้อมนำพระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจนสู่ครอบครัวและชุมชน 4.โครงการต้นกล้าคุณธรรม และส่งเสริมค่านิยมไทย 12 ประการ 5. โครงการเข้าวัดฟังธรรมในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

อภิปรายผล

การพัฒนาตนเองและสังคมตามหลักทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่จะได้รับผลจะต้องน้อมนำหลักธรรมะที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำมาปฏิบัติฝึกฝนอบรมตนเองเป็นการประกอบเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งระดับเบื้องต้น ท่ามกลาง และเบื้องสูง ทำให้เกิดสติและปัญญา สามารถหลีกเลี่ยงเหตุแห่งความเสื่อมทั้งหลาย จึงส่งผลให้ชีวิตประสบความสำเร็จก้าวหน้า การสร้างแผนชุมชนพึ่งตนเองเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย
- 2) สีสภาวนา การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล
- 3) จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ
- 4) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา

คนในชุมชนมีลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้การดำเนินชีวิตของชุมชนมีรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เด่นชัด และเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาแผนชุมชน นอกจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ได้ดำเนินการภายใต้ประเพณีวัฒนธรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การพึ่งตนเองนั้นจะต้องประพฤติตนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนาได้สอนหลักธรรมเพื่อให้มนุษย์เป็นที่พึ่งแก่ตนเองเป็นแนวคตินำไปสู่การพัฒนาแผนชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภันย์ ไชยสองวรัชญ์ (ศุภันย์ ไชยสองวรัชญ์, 2560: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างแผนชีวิตแบบพอเพียงตามแนวนาถนอมธรรมของชุมชนในภาคเหนือ” ผลการศึกษาวินิจฉัยแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักธรรมนั้นคือหลักนาถนอมธรรมนับว่าเป็นหลักที่มีกระบวนการชัดเจนและส่งผลให้การพัฒนาชุมชนที่มีความโดดเด่นกว่าแนวคิดทฤษฎีอื่น ดังได้แสดงให้เห็นการพัฒนาชุมชนที่มีการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการระหว่างการดำเนินวิถีชีวิตภายใต้ประเพณีวัฒนธรรม มีจุดเด่นของ บทบาทภาวะผู้นำของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน วิสัยทัศน์ค่านิยม ของชุมชน บทบาทประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการตนเองแผนการพัฒนาของชุมชนกับหลักนาถนอมธรรมนำมาพัฒนาชุมชนและเกิดประสิทธิภาพของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน และกระบวนการของนาถนอมธรรมยังได้ชี้ให้เห็นถึงทางโลกียธรรมและโลกุตตรธรรมและภายในหลักธรรมแต่ละหมวดก็ยังมีข้อปลีกย่อยหรือมีองค์ประกอบต่างๆ ที่เชื่อมโยงกัน ส่งเสริม สนับสนุน เกื้อกูล ทั้งภายในด้านเดียวกันและระหว่างด้านเป็นดังโครงข่ายใยแมงมุม การพัฒนาชุมชนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินภายใต้หลักนาถนอมธรรม เนื่องด้วยเป็นกระบวนการที่สามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมในด้านการพัฒนา และที่สำคัญรูปแบบการพัฒนาชุมชนตามหลักนาถนอมธรรม ยังมีจุดหมายที่เด่นชัดของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาที่มีจุดหมายในด้านของจิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งมีรูปแบบการพัฒนาที่ประกอบไปด้วย 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนาด้านสภาพแวดล้อม 2) การพัฒนา

ด้านศีลธรรม 3) การพัฒนาด้านจิตใจ สังคม และ 4) การพัฒนาด้านสติปัญญา โดยการพัฒนาแต่ละด้านมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ไม่มีหลักการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีความโดดเด่นกว่ากัน และเป็นการดำเนินไปอย่างบูรณาการอาศัยซึ่งกันและกัน การพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จและยั่งยืนคือการพัฒนาตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่แสดงไว้ในรูปแบบการพัฒนาชุมชนตามหลักนาถารณธรรม

สรุป

การถอดบทเรียนการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดลำพูน การพัฒนาชุมชนมุ่งเป้าหมายไปที่ประชาชนให้มีความเข้มแข็งพอที่จะดำรงชีวิตต่อไป และสามารถพึ่งตนเองได้ให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำพูนที่ทุกหน่วยงานในพื้นที่มีส่วนร่วมในการทำแผน การถอดบทเรียนพึ่งตนเองของบ้านแพะต้นยางงาม เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ แอ่อกันแบบญาติพี่น้อง มีการร่วมกันปลูกพืชผักสวนครัวในครัวเรือนและที่สาธารณะต่างๆ เพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ ลดรายจ่ายในครัวเรือน การทำงานจะทำงานในรูปแบบของกลุ่ม ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในหมู่บ้านส่วนบ้านป่าเหวเป็นชุมชนเข้มแข็ง จัดการตนเอง มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในแต่ละด้าน ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยผ่านเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้าน เป็นกระบวนการพูดคุยรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในเวทีประชาคมหมู่บ้าน แนวคิดและหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชน คือ แผนที่มีเป้าหมายในการพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคมการบูรณาการ ทำให้เกิดองค์รวม คุณภาพชีวิต การมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ด้วยพลังบวรที่เป็นพลังที่สำคัญในสังคมที่สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การพึ่งตนเอง ที่พึ่งทางกายที่พึ่งทางใจ หลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเอง ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 ศีล 5 อิทธิบาท 4 และภาวนา 4 หมายถึง กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา รูปแบบการพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพุทธวิธีในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ ศักยภาพหมู่บ้าน ประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชนพึ่งตนเองทางกาย คือการพัฒนาคนในชุมชนให้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงด้วยแนวคิดสุขภาพะ ให้สืบทอดรักษาประเพณี วัฒนธรรม มีอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญาและหลักการทางพระพุทธศาสนา แผนชุมชนพึ่งตนเองทางศีล คือการพัฒนาคนในชุมชนให้มีศีล มีธรรมประจำใจ มีระเบียบวินัย แผนชุมชนพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ คือการให้พัฒนาคนในชุมชนมีสมาธิ แน่วแน่ จิตใจเกิดความสะอาด สว่าง สงบ และมีจิตใจเมตตา บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม แผนชุมชนพึ่งตนเองทางปัญญา คือ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีสติรู้เท่าทัน รอบรู้ในการแก้ปัญหาชีวิต

บรรณานุกรม

- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2537). **ชุมชนและการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยิววัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร:
ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- ศุภธัญย์ ไชยสองวรัชญ์. (2560). **การสร้างแผนชีวิตแบบพอเพียงตามแนวนาถนธรรมของ
ชุมชนในภาคเหนือ. คุชฌีนิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). **ทิศทางของ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สมาน รังสีโยกฤษฎ์. (2546). **การบริหารราชการไทยอดีตปัจจุบันอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 2.**
กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2540). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.